

УДК 341.231.14

Соломія Цебенко

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
кандидат юридичних наук
доцент кафедри теорії, історії та філософії права,
smombd@ukr.net

Марія Журавель

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
студентка
mariazhurawel@gmail.com

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ДЖЕРЕЛ

<http://doi.org/10.23939/law2020.27.116>

© Цебенко С., Журавель М., 2020

Міжнародний захист прав людини – це одне із найважливіших завдань сучасного міжнародного права та пов'язане з поняттям “стандарти прав людини”. За допомогою стандартизації прав та свобод людини і громадянина можливо визнати ту чи іншу правову систему демократичною, тобто такою, яка відповідає демократичним цілям розвитку людства. Значну роль у захисті прав людини відіграють міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я, і тому виникає необхідність їхнього дослідження.

Стаття присвячена аналізу поняття міжнародно-правових стандартів прав людини у сфері охорони здоров'я та з'ясуванню значення для забезпечення та захисту прав людини й визначення впливу на розвиток суспільних відносин з питань охорони здоров'я.

Проведено аналіз положень основних міжнародно-правових документів у сфері охорони здоров'я, зокрема Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, Конвенції про права дитини, Конвенції про права осіб з інвалідністю, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, Лісабонської декларації тощо.

На основі проаналізованих правових позицій та основних джерел дослідження можна дійти до висновку що міжнародно-правові стандарти прав людини у сфері охорони здоров'я – це закріплені в актах та документах міжнародного рівня, уніфіковані та функціонально універсальні норми і принципи права. Вони, за допомогою досить абстрактних, переважно, оціночних, понять фіксують необхідний мінімальний чи бажаний обсяг та зміст прав людини у сфері охорони здоров'я. Також ці стандарти обумовлені досягненнями розвитку суспільства та його динамічністю, встановлюють обов'язки держав забезпечувати їх дотримання, охорону та захист, і можуть передбачати певну відповідальність у вигляді санкцій політичного чи політико-юридичного характеру.

Ключові слова: права людини, Конвенція, охорона здоров'я, міжнародні стандарти, міжнародно-правові акти, права пацієнтів.

Постановка проблеми. Права людини впродовж всієї історії людства були однією з найважливіших та найактуальніших проблем. Ті права, які зафіксовані сьогодні в міжнародно-правових документах, є результатом формування тих стандартів, що вже стали нормою для національного законодавства більшості держав і сучасного демократичного суспільства загалом.

Міжнародний захист прав людини – це одне із найважливіших завдань сучасного міжнародного права, воно нерозривно пов'язане з поняттям “стандарти прав людини”. За допомогою стандартизації прав та свобод людини і громадянина можливо визнати ту чи іншу правову систему демократичною, тобто такою, яка відповідає демократичним цілям розвитку людства. Значну роль у захисті прав людини відіграють міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я, і тому виникає необхідність їхнього дослідження.

Аналіз дослідження проблеми. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я у своїх працях досліджували такі науковці як В. Ф. Москаленко, Т. С. Грузєва, М. Р. Баришніков, І. Я. Сенюта, С. Г. Стеценко, В. Ю. Стеценко, Р. О. Стефанчук, Ю. Ю. Бойко та ін.

Основними джерелами дослідження є такі міжнародно-правові документи: Загальна декларація прав людини, Конвенція про права дитини, Конвенція про права осіб з інвалідністю, Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, Конвенції Міжнародної організації праці, Лісабонська декларація стосовно прав пацієнтів тощо.

Метою статті є – дослідити поняття міжнародно-правових стандартів прав людини у сфері охорони здоров'я, провести аналіз їх положень, з'ясувати значення для забезпечення та захисту прав людини для визначення впливу на розвиток суспільних відносин з питань охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Поняття “міжнародний стандарт” з другої половини ХХ століття дедалі частіше зустрічається в теорії міжнародного права, а також і в національному праві. Воно розглядається у різних розуміннях, оскільки стосується багатьох сфер міжнародних відносин, тому цим терміном позначені правила поведінки як у загальних міжнародних документах (конвенціях, деклараціях), так і в технічних документах [1, с. 9].

В міжнародно-правових стандартах фіксується певний зміст та обсяг прав людини, тобто це певні показники прав людини, які закріплені в міжнародно-правових документах, і до досягнення яких заохочуються чи зобов'язуються держави [2, с. 21]. Варто наголосити, що в міжнародних стандартах встановлюється певний “мінімальний стандарт”. Це означає, що в них містяться не тільки перелік загальнознаних прав, а й фіксується потрібний обсяг цих прав для їх реалізації. Також, в цих стандартах можуть бути закріплені вимоги до держав з приводу гарантування прав людини.

На думку І. І. Путраймса, міжнародні стандарти прав людини – це система різних видів правових норм (матеріальних та процесуальних, регулятивних та охоронних), а також нормативних вимог, які мають неоднакову юридичну силу (загальнообов'язкові та рекомендаційні), що узагальнюють досвід регламентації та регулювання суспільних відносин, який накопичився міжнародно-правовою практикою протягом багатьох років, для забезпечення однакового розуміння та застосування, стосовно реалізації та захисту прав та свобод людини [3, с. 7–8].

Відомий український правознавець П. М. Рабінович, узагальнивши ознаки міжнародно-правових стандартів, розуміє їх як закріплені в актах та документах міжнародного рівня, текстуально уніфіковані та функціонально універсальні норми і принципи, що за допомогою досить абстрактних, переважно оціночних, понять фіксують необхідний мінімальний чи бажаний обсяг та зміст прав людини, які обумовлені досягненнями розвитку суспільства та його динамічністю, встановлюють обов'язки держав забезпечувати їх дотримання, охорону та захист, а також можуть передбачати і певну відповідальність у вигляді санкцій політичного чи політико-юридичного характеру [2, с. 24].

Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я є одним із видів міжнародно-правових стандартів. Під ними ми розуміємо принципи та норми, які містяться в міжнародно-правових актах та визначають права людини у сфері охорони здоров'я, їх зміст та обсяг. Їх значення полягає в тому, що вони слугують певними юридичними чи морально-політичними нормативами в галузі охорони здоров'я для національної політики держави [4, с. 88].

Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я характеризуються певними ознаками, які поділяються на загальні та спеціальні. Загальними є ті ознаки, які належать всім міжнародним стандартам. Серед них виділяють такі: фіксація певного обсягу та змісту прав людини; обов'язковість; специфіка санкцій; універсальність; можлива різна інтерпретація; гранична абстрактність; історична змістовна динамічність. Спеціальними ознаками міжнародно-правових стандартів щодо охорони здоров'я є: конкретність, чіткість, зрозумілість визначень; обґрунтованість; актуальність; реальність; надійність [5, с. 16].

У юридичній науковій літературі міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я поділяють на певні види за окремими ознаками. Наприклад, за деонтичним статусом їх класифікують на обов'язкові, тобто їх додержання є формально-необхідним для держав, а також вони можуть забезпечуватися міжнародними політико-юридичними санкціями, та рекомендаційні, які не є формально обов'язковими, проте теж забезпечуються міжнародно-політичними санкціями. Залежно від онтичного статусу міжнародні стандарти поділяють на номінальні (текстуальні), тобто можуть бути тільки самі назви прав та свобод людини, які вживаються в міжнародних актах, та фактичні – ті, у яких закріплені показники змісту і обсягу прав та свобод людини. За колом адресатів – це загальні (стосуються всіх категорій, груп суспільства) та спеціальні (стосуються прав окремих груп, соціальних спільнот – жінок, дітей, інвалідів). Залежно від території дії виділяють світові (ще називають глобальними чи універсальними) та регіональні. За суб'єктом встановлення міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я поділяють на міжнародні стандарти Організації Об'єднаних Націй, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міжнародної організації праці; Ради Європи, Європейського союзу тощо [2, с. 24–25]. Розглянемо детальніше та проаналізуємо міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я, що класифікують за територією їх дії.

Універсальні міжнародно-правові стандарти – це міжнародні стандарти, дія яких поширюється на весь світ. Це можуть бути також міжнародні стандарти, які є обов'язковими для держав, що ратифікували міжнародно-правові документи, або ті, що носять рекомендаційний характер. Такими міжнародними стандартами є акти, які входять у так званій Міжнародний білль про права людини: Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про права дитини, Конвенція про права осіб з інвалідністю, Міжнародна конвенція про захист всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей, Конвенції Міжнародної організації праці, Алма-Атинська декларація, Лісабонська декларація про права пацієнта тощо.

Розпочати аналіз міжнародно-правових стандартів прав людини у сфері охорони здоров'я варто з Міжнародного білля про права людини. Величезний авторитет має прийнята Генеральною Асамблеєю ООН Загальна декларація прав людини 1948 року (далі – ЗДПЛ), при цьому її не відносять до міжнародних договорів. Її значення у сфері прав людини полягає в тому, що вона є основою для формування сучасного міжнародного та національного законодавства у галузі прав людини. У цьому документі право на охорону здоров'я безпосередньо не закріплене, однак, є положення, які опосередковано регулюють сферу охорони здоров'я, зокрема, право на життя (стаття 3); заборона застосування тортур, жорстокого, нелюдського чи такого, яке принижує гідність людини, поводження та покарання (стаття 5); право людини на свободу переконань та їх вираження, що включає і право на одержання та поширення інформації (стаття 19); право на достатній рівень життя, необхідний для підтримання здоров'я людини (стаття 21) [6].

Наступними складовими Біллю про права людини є два Міжнародні пакти – про громадянські та політичні права 1966 року та про економічні, соціальні та культурні права 1966 року, а також

Факультативні протоколи до Пакту про громадянські та політичні права 1966 року та про скасування смертної кари 1989 р. Пакти містять детальніший ряд прав і свобод людини та громадянина, і тому їх можна вважати своєрідним міжнародним кодексом прав та свобод людини. Якщо Декларація не належить до міжнародних договорів, то пакти є обов'язковими договорами для країн-учасниць. Наша держава також є учасницею цих угод, і тому, як всі інші учасниці, взяла на себе зобов'язання вживати всіх можливих заходів, зокрема і законодавчих, для максимального забезпечення прав та свобод людини, передбачених цими документами. Вказані міжнародно-правові акти створили основу для забезпечення права на охорону здоров'я.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права має універсальний характер. За виконанням цього договору слідкує уповноважений на те спеціальний орган – Комітет з економічних, соціальних та культурних прав (КЕСКП). У сфері охорони здоров'я Комітет зробив важливий внесок, розтлумачивши право на здоров'я та поняття “здоров'я”, а також його охорону у Загальному коментарі № 14. На відміну від попередніх документів, у Пакті про економічні, соціальні та культурні права визнається право людини на здоров'я, яке означає можливість особи мати найвищий рівень фізичного та психічного здоров'я, який можливо лише досягнути (стаття 12). Також в цій статті містяться заходи, що мають вживатися державами-учасницями з метою забезпечення здійснення цього права. Зокрема, ці заходи передбачають забезпечення здорового розвитку дітей, запобігання та скорочення мертвонароджуваності і смертності серед дітей; покращення гігієни навколишнього середовища, гігієни праці в галузях промисловості; запобігання появі епідемічних, ендемічних, професійних та інших захворювань, їх лікування та боротьба з ними; забезпечення, у разі потреби, всіх наданням медичної допомоги та медичного догляду. Окрім права на досягнення найвищого рівня здоров'я, в цьому міжнародно-правовому документі закріплені інші права людини, від яких походить право на охорону здоров'я. Це, насамперед, право на захист сім'ї, материнства та дитинства (стаття 10), право на достатній рівень життя особи та її сім'ї, свободу від голоду (стаття 11) [7].

Одним з документів, прийнятих на міжнародному рівні, є Конвенція про права осіб з інвалідністю 2006 р. У цьому документі закріплені права тих осіб, які мають стійкі фізичні, психічні, розумові чи сенсорні порушення, що можуть перешкоджати їх участі в суспільному житті нарівні з іншими особами. Конвенція приймалася з метою заохочення, захисту та забезпечення повного та рівного здійснення всіма такими особами усіх належних їм, як і іншим людям, прав та основоположних свобод, а також з метою заохочення “поваги до притаманного їм достоїнства”. В цьому міжнародно-правовому акті міститься досить значний ряд гарантій, які забезпечують дотримання політичних, громадянських, соціальних, економічних та культурних прав [8, с. 26]. Відповідно до закріплених у статті 25 Конвенції положень, держави-учасниці визнають те, що особа з інвалідністю має право на досягнення найбільш можливого рівня здоров'я, при цьому не піддаючись дискримінації за ознакою інвалідності. Також держави-учасниці мають вживати усіх заходів, які забезпечують доступ людям з інвалідністю до послуг системи охорони здоров'я, разом з врахуванням гендерної ознаки, особливо при проходженні такими особами реабілітації за станом здоров'я. [9].

Варто зазначити, що важливі міжнародні стандарти у сфері охорони здоров'я містяться і в документах Міжнародної організації праці (МОП). Зокрема, в Конвенції МОП 1952 року № 102 “Про мінімальні норми соціального забезпечення”, в статті 10 закріплений ряд медичних послуг, які надаються з метою збереження, відновлення та покращення стану здоров'я особи, зокрема за рахунок страхування [10]. Стаття 13 Конвенції МОП 1969 року № 130 “Про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби” містить мінімальний перелік видів медичної допомоги, яку має одержати у разі необхідності кожен громадянин держав, які ратифікували цей акт: загальна лікарська допомога, зокрема і вдома; допомога спеціалістів стаціонарним чи амбулаторним хворим або допомога спеціалістів поза лікарнею; видача необхідних медичних препаратів за рецептом лікаря чи іншого фахівця; госпіталізація у випадку потреби тощо [11].

Крім названих вже міжнародних договорів, міжнародно-правові стандарти в сфері охорони здоров'я містяться в документах, що мають на меті регулювання правовідносин з питань охорони здоров'я. Ці документи приймаються спеціальними організаціями, створеними для безпосередньої розробки стандартів в галузі охорони здоров'я. До таких організацій відносяться Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), Всесвітня медична асоціація (ВМА), Всесвітня асоціація медичного права (ВАМП).

ВООЗ, створена в 1946 році при ООН, покликана займатися заходами, які спрямовуються на досягнення якомога вищого рівня здоров'я людини на світовому рівні. Окрім Статуту ВООЗ, в якому вперше було закріплено поняття "здоров'я", міжнародно-правові стандарти з охорони здоров'я містяться в багатьох документах, зокрема в Алма-Атинській декларації 1978 року, яка носить універсальний характер, хоч не є обов'язковою до виконання. Алма-Атинська декларація була прийнята на Міжнародній конференції ВООЗ з первинної медико-санітарної допомоги. В цьому документі ще раз було підтверджено те, що здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя людини, а не лише відсутність захворювань чи фізичних вад. Здоров'я є основним правом людини, а досягнення його найвищого рівня є важливим світовим соціальним завданням, для виконання якого потрібні спільні зусилля ряду соціальних та економічних сфер суспільства разом зі сферою охорони здоров'я. Держава несе відповідальність за стан здоров'я свого населення. Також в Декларації зазначається про важливу роль первинної медико-санітарної допомоги [12].

Всесвітня медична асоціація (ВМА) була створена у 1947 році. Вона є міжнародною незалежною конфедерацією вільних професійних медичних асоціацій, які представляють лікарів. До складу ВМА входить 113 національних медичних асоціацій і більше 10 мільйонів лікарів. Метою цієї організації є сприяння високоякісному та гуманному догляду за пацієнтами, а також підвищення якості життя всіх людей у світі [13]. ВМА прийняла цілий ряд документів, в яких містяться стандарти у сфері охорони здоров'я, окремі акти визначають етичні норми та правила поведінки лікарів та медичного персоналу.

Одним із найважливіших документів ВМА є Лісабонська декларація про права пацієнта 1981 року. У ній закріплені основні права, якими має володіти кожний пацієнт. До них належать: право вільного вибору лікаря; право отримувати допомогу від лікаря, який не піддається зовнішнім впливам під час ухвалення своїх клінічних чи етичних рішень; право погоджуватися чи відмовлятися від лікування після отримання адекватної інформації; право очікувати від лікаря поваги до конфіденційності медичних та особистих відомостей про пацієнта; право померти з гідністю; право на прийняття чи відхилення духовної та моральної підтримки, допомоги священнослужителя відповідної конфесії [14, с. 163].

Права людини у сфері охорони здоров'я, окрім актів універсального (міжнародного) характеру, регламентовані також і в регіональних міжнародно-правових актах, в яких містяться міжнародні стандарти у галузі охорони здоров'я. Зокрема, європейські міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я містяться в таких міжнародно-правових актах: Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року (далі – ЄКПЛ, Конвенція) та протоколи до неї; Європейська соціальна хартія 1961 року, переглянута у 1996 році; Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню 1987 року; Рамкова конвенція про захист національних меншин 1995 року; Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину) 1997 року; Хартія основних прав Європейського Союзу 2000 року тощо [8, с. 102–108].

Одним з основних регіональних документів на європейському континенті є ЄКПЛ, прийнята та ратифікована всіма країнами-учасниками Ради Європи. Чіткого закріплення права людини на охорону здоров'я в Конвенції немає, проте у ній регламентовані інші права у сфері охорони здоров'я, зокрема право людини на життя (стаття 2), заборона катувань чи нелюдського або при-

нижуючого гідність поведження (стаття 3), право на свободу та особисту недоторканість (стаття 5), повага до особистого та сімейного життя особи (стаття 8), право на свободу думки, на свободу виявлення поглядів (статті 9–10); заборона дискримінації за ознаками здоров'я (стаття 14). Варто наголосити на тому, що у певних випадках держава може обмежувати здійснення окремих прав, зокрема передбачених статтями 8–11, з метою захисту здоров'я [15]. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), який вирішує індивідуальні скарги щодо порушення цих прав вирішив багато справ, зокрема у сфері охорони здоров'я (наприклад, справи “К. Х. та інші проти Словаччини”, “Пантелесенко проти України”, “Л. Л. проти Франції”).

Наступним важливим регіональним міжнародно-правовим актом у сфері прав людини, в якому закріплені міжнародні стандарти охорони здоров'я, є Європейська соціальна хартія. Вона була прийнята у 1961 році та переглянута у 1996 році. Вважається, що Хартія є єдиним правовим документом, в якому повною мірою гарантують найважливіші соціальні та економічні права людини. Цей документ безпосередньо закріплює право людини на охорону здоров'я у статті 11, відповідно до якої держави-учасниці для ефективності здійснення цього права зобов'язані вживати заходів з метою усунення, за можливості, причин слабкого здоров'я; запобігання, у мірі сил, появи та розвитку хвороб, нещасних випадків. Європейська соціальна хартія, окрім права на охорону здоров'я, закріплює досить великий перелік прав людини в сфері охорони здоров'я, а контроль за її дотриманням здійснює Європейський комітет із соціальних прав [16, с. 91–92].

Ще одним із вагомих міжнародно-правових актів у сфері охорони здоров'я є Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини 1997 року, яка також закріпила низку важливих прав людини з охорони здоров'я, зокрема прав пацієнтів, при цьому звертається увага на потребу поваги людини як окремої особистості та як члена суспільства і визначається важливим забезпечувати гідність людини. Конвенція носить обов'язковий характер для тих держав, які її ратифікували. У цьому документі зазначається, що ЄСПЛ може надавати певні консультативні висновки з правових питань, які стосуються її тлумачення [17].

Крім документів Ради Європи, міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я регламентуються в актах Європейського Союзу. Одним із таких міжнародних договорів обов'язкового характеру для держав-учасниць міжнародної організації є Хартія основних прав Європейського Союзу, прийнята 7 грудня 2000 року в Ніцці на засіданні Європейської Ради. Основним правом людини в сфері охорони здоров'я, затвердженим Хартією, є право на охорону здоров'я (стаття 35), згідно з яким кожна людина має право на профілактичне лікування та медичне обслуговування на тих умовах, які закріплені національним законодавством та склалися практично. Також у цій статті зазначається, що до охорони здоров'я людини при розробці та здійсненні усіх видів політики та дій ЄС має приділятися підвищена увага [18, с. 24–25].

Значний внесок в розвиток європейського законодавства та реформу системи охорони здоров'я зробили документи міжнародних організацій у сфері охорони здоров'я. Серед таких документів виділяється Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнтів в Європі та Європейська хартія прав пацієнтів. Перший документ було прийнято у 1994 році у Амстердамі Європейською консультативною радою ВООЗ. Декларація фактично завершила оформлення концепції прав пацієнтів, а також внесла певну ясність у більшість юридичних визначень з прав пацієнтів. Амстердамська декларація визначила стратегію розвитку прав пацієнтів на європейському континенті та включала певні практичні рекомендації. У цьому документі вперше були сформульовані принципи прав пацієнтів, які ґрунтуються на повазі прав людини та людських цінностей в охороні здоров'я. До них належать: повага людської гідності; повага моральних, релігійних та культурних цінностей; фізична і психічна недоторканість та захист; можливість досягнення якомога вищого рівня здоров'я тощо [19, с. 84].

Визначальним кроком у процесі розвитку міжнародних стандартів, які забезпечують захист права на здоров'я, стало прийняття у 2002 році Європейської хартії прав пацієнтів. Вона була прийнята на нараді національних суспільних організацій країн Європи у зв'язку з невиконанням державами ЄС ряду зобов'язань, через що погіршився стан реалізації прав пацієнтів. Проект Хартії

був підготовлений Активною громадською мережею – європейською мережею громадських організацій із захисту прав пацієнтів та споживачів. Важливість Хартії полягає в тому, що вона є однією із складових громадянського руху у Європі, який посприяв тому, що пацієнтів почали залучати до формування політики у галузі охорони здоров'я. [8, с. 107]. У документі визначений перелік прав пацієнтів, а саме право на профілактичні заходи; право на доступ до інформації; на згоду; право вільного вибору; право на приватність та конфіденційність інформації; право на дотримання стандартів якості; на повагу до часу пацієнта; право на безпеку; право на доступ до сучасних досягнень; на уникнення невиправданих болю та страждань; право на індивідуалізоване лікування; право на подання скарги; на компенсацію [20].

Висновки. Отже, узагальнивши наведене вище, ми можемо стверджувати, що міжнародно-правові стандарти прав людини у сфері охорони здоров'я – це закріплені в актах та документах міжнародного рівня, уніфіковані та функціонально універсальні норми і принципи права. Вони, за допомогою досить абстрактних, переважно оціночних, понять фіксують необхідний мінімальний чи бажаний обсяг та зміст прав людини у сфері охорони здоров'я. Також ці стандарти обумовлені досягненнями розвитку суспільства та його динамічністю, встановлюють обов'язки держав забезпечувати їх дотримання, охорону та захист, і можуть передбачати певну відповідальність у вигляді санкцій політичного чи політико-юридичного характеру.

Право на охорону здоров'я, яке закріплене в численних міжнародно-правових документах з прав людини, є досить важливою гарантією визнання цього права міжнародним співтовариством. Це покладає на держави обов'язок його забезпечення. Значна кількість міжнародних стандартів, які містяться в міжнародно-правових актах, є важливою основою у питаннях захисту права на охорону здоров'я – одного з найважливіших прав людини та громадянина.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посіб. Дніпро : ДДУВС, 2019. 184 с.
2. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19–29.
3. Путраймс І. І. (2013). Ефективність імплементації міжнародних стандартів прав людини у законодавство України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.11. К. 20 с.
4. Шамич О. М. (2014). Поняття та структура природного права людини на охорону здоров'я. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. № 11. С. 75–92.
5. Колоколов Г. Р. (2005). Основы медицинского права. Курс лекций : учебн. пособ. для вузов. М.: Экзамен. 320 с.
6. Загальна декларація прав людини: міжнар. док. від 10.12.1948. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 05.03.2020).
7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: міжнар. док. від 16.12.1966. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 05.03.2020).
8. Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник (2012). : за наук. ред. І. Я. Сенюти. Львів: Вид-во ЛОБФ «Медицина і право». 552 с.
9. Конвенція про права осіб з інвалідністю: міжнар. док. від 13.12.2006. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 30.03.2020).
10. Про мінімальні норми соціального забезпечення: Конвенція МОП № 102 ; міжн. Док. від 28.06.1952. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011 (дата звернення: 30.03.2020).
11. Про медичну допомогу і допомоги у випадку хвороби: Конвенція МОП 130 ; міжн. док. від 25.06.1969. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_184 (дата звернення: 30.03.2020).
12. Алма-Атинська декларація: міжн. док. від 12.09.1978. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0007/113875/E93944R.pdf (дата звернення: 02.04.2020).
13. HISTORY. The Story of the WMA. World Medical Association. URL: <https://www.wma.net/who-we-are/history/> (accessed: 02.04.2020).
14. Бойко Ю. Ю. (2018). Міжнародно-правова концепція охорони прав пацієнта. *Правова позиція*. № 2 (21). С. 162–166.
15. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: міжн. док. від 04.11.1950. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: (дата звернення: 17.03.2020).
16. Мельник О. (2018). Європейська соціальна хартія у системі джерел права соціального

забезпечення: теоретико-правовий аспект. *Підприємство, господарство і право*. № 5. С. 90–95. 17. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину: міжн. док. від 04.04.1997. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334 (дата звернення: 07.04.2020). 18. Добрянський С. (2013). Хартія основних прав Європейського Союзу як регіональний праволюдний стандарт. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 3 (74). С. 23–30. 19. Шишацька Н. Ф. (2013). Права пацієнтів у міжнародних документах. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. № 4 (58). С. 84–86. 20. The European Charter of Patients' Rights. ACN, 2000. URL: https://ec.europa.eu/health/ph_overview/co_operation/mobility/docs/health_services_co108_en.pdf (accessed: 09.04.2020).

REFERENCES

1. Nalyvaiko L. R., Stepanenko K. V. (2019). *Mizhnarodno-pravovi standarty prav liudyny: navch. posibnyk* [International legal standards for human rights: a textbook] Dnipro: DDUVS. 184 p. 2. Rabinovych P. M. (2016). *Mizhnarodni standarty prav liudyny: vlastyvoli, zahalne poniattia, klasyfikatsiia* [International Human Rights Standards: Properties, General Concept, Classification] *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. No. 1 (84). P. 19–29. 3. Putraims I. I. (2013). *Efektivnist implementatsii mizhnarodnykh standartiv prav liudyny u zakonodavstvo Ukrainy* [Effectiveness of implementation of international human rights standards in the legislation of Ukraine]: *avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets.* 12.00.11. K. 20 p. 4. Shamykh O. M. (2014). *Poniattia ta struktura pryrodnoho prava liudyny na okhoronu zdorovia* [The concept and structure of the natural human right to health]. *Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy*. No. 11. P. 75–92. 5. Kolokolov H. R. (2005). *Osnovu medytsynskoho prava. Kurs lektsyi: Uchebnoe posobye dlia vuzov* [Fundamentals of medical law. Lecture Course: A tutorial for universities]. M.: Ekzamen. 320 p. 6. *Zahalna deklaratsiia prav liudyny* (1948, December 10) [Universal Declaration of Human Rights: Law of United Nations Organization]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (accessed: 05.03.2020). 7. *Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava* (1966, December 16) [International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: Law of United Nations Organization]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (accessed: 05.03.2020). 8. *Prava liudyny u sferi okhorony zdorovia: praktychnyi posibnyk* (2012) [Human rights in health: a practical guide] / za nauk. red. I. Ya. Seniuty. Lviv: Vyd-vo LOBF «Medytsyna i pravo». 552 p. 9. *Konventsiiia pro prava osib z invalidnistiu* (2006, December 13) [Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Law of United Nations Organization]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (accessed: 30.03.2020). 10. *Pro minimalni normy sotsialnoho zabezpechennia* (1952, June 28) No. 102 [On Minimum Standards of Social Security: Law of International Labor Organization]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_011 (accessed: 30.03.2020). 11. *Pro medychnu dopomohu i dopomohy u vypadku khvorooby* (1969, June 25) No. 130 [On Medical Assistance and Assistance to Patients: Law of International Labor Organization]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_184 (accessed: 30.03.2020). 12. *Alma-Atynska deklaratsiia* (1978, September 12) [The Alma-Ata Declaration: Law of World Health Organization]. Retrieved from: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0007/113875/E93944R.pdf (accessed: 02.04.2020). 13. *HISTORY. The Story of the WMA. World Medical Association*. Retrieved from: <https://www.wma.net/who-we-are/history/> (accessed: 02.04.2020). 14. Boiko Yu. Yu. (2018). *Mizhnarodno-pravova kontseptsiiia okhorony prav patsiienta*. [International legal concept for the protection of patients' rights] *Pravova pozytsiia*. No. 2 (21). P. 162–166. 15. *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod* (1950, November 4) [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: Law of Council of Europe]. Retrieved from: (accessed: 17.03.2020). 16. Melnyk O. (2018). *Yevropeiska sotsialna khartiia u systemi dzherel prava sotsialnoho zabezpechennia: teoretyko-pravovyi aspekt*. [The European Social Charter in the System of Sources of Social Security Law: Theoretical and Legal Aspects]. *Pidpriemstvo, gospodarstvo i pravo*. No. 5. P. 90–95. 17. *Konventsiiia pro zakhyst prav i hidnosti liudyny shchodo zastosuvannia biolohii ta medytsyny: Konventsiiia pro prava liudyny ta biomedytsynu* (1997, April 4) [Convention for the Protection of Human Rights and Dignity in the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine: Law of Council of Europe]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334 (accessed: 07.04.2020). 18. Dobrianskyi S. (2013). *Khartiia osnovnykh prav Yevropeiskoho Soiuzu yak rehionalnyi pravoliudynnyi standart*. [Charter of Fundamental Rights of the European Union as a Regional Standard of Justice]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. No. 3 (74). P. 23–30. 19. Shyshatska N. F. (2013). *Prava patsiientiv u mizhnarodnykh dokumentakh*. [Patients' rights in international documents]. *Visnyk sotsialnoi hihiieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy*. No. 4 (58). P. 84–86. 20. *The European Charter of Patients' Rights*. ACN, 2000. Retrieved from: https://ec.europa.eu/health/ph_overview/co_operation/mobility/docs/health_services_co108_en.pdf (accessed: 09.04.2020).

Дата надходження: 06.07.2020 р.

Solomiia Tsebenko

Lviv Polytechnic National University,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Department of Theory, History and Philosophy of Law
Ph. D.

Mariia Zhuravel

Lviv Polytechnic National University,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Student

INTERNATIONAL LEGAL STANDARDS OF HEALTH: TO CHARACTERISTICS OF SOURCES

International human rights protection is one of the most important tasks of modern international law and it is related to the concept of “human rights standards”. By standardizing the rights and freedoms of the individual and the citizen, it is possible to recognize a particular legal system as democratic, that is, one that meets the democratic goals of human development. International legal standards in the field of health play a significant role in protecting human rights, and therefore there is a need for research.

The article focuses on analyzing the concept of international human rights standards in the field of health and explaining the importance of ensuring and protecting human rights in order to determine the impact on the development of public health relations.

An analysis of the provisions of the main international legal instruments in the field of health, in particular, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights, the Convention on the Rights of the Child, the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Lisbon Declaration etc.

Based on the analyzed legal position and the main sources of the study, it can be concluded that the international legal standards of human rights in the field of health care are enshrined in acts and documents of the international level, unified and functionally universal norms and principles of law. Using rather abstract, mostly evaluative, concepts, they capture the minimum or desired amount and content of human rights in health care. Also, these standards are conditioned by the achievements of society and its dynamism, impose the duty of states to ensure their observance, protection and protection, and may impose some liability in the form of sanctions of a political or legal nature.

Key words: human rights, convention, health care, international standards, international legal acts, patients’ rights.